

Ášši/Sak DC 021/13

Sámedikki museapolitihkalaš čielggadus 2013

Arkilvaáššenr.
12/2791

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššenr.
Sámediggeráđdi	24.04.13	SR 057/13
Sámedikki dievasčoahkkin	3. – 7.06.13	DC 21/13

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggerádi mearrádusárvalus:

Sámediggeráđdi lea ságaskuššan Sámedikki museapolitihkalaš čielggadusa 2013. Čielggadus čuovvu mielddusin protokollii.

Sámedikki museapolitihkalaš čielggadus 2013

Álggahus

Sámediggi bijai 2004:s ovdan dieđáhusa sámi museaid birra. Dat giedahalai eanaš mo organiseret museaid nu ahte šaddet uhcit ovttadagat, nu mo St.dieđ. nr 22(1999-2000) Kjelder til kunnskap evttohii. Nu guorrasii ge Sámediggi nationála museaodastussii. Dál leat sámi museat nannejuvvon dainna lágiin ahte ovttadagaid lohku lea uhcit, oktiibuot 6. Moadde jagi leat vássán dan rájes, ja danne fertte bargat viidáseappot museafágalaš hástalusaiquin, hástalusaiquin mat čatnasit sisdollui ja doibmii.

Vuodđun čielggadussii leat vuosttažettiin guokte dokumeantta maid Sámediggi lea ožžon čállojuvot; 2011 mannosáš ulbmil- ja dárboanalysa, muhto maiddái 2012 mannosáš raporta Bååstede – sámi kulturárbbi máhcaheapmi.

Sámedikki barggu stáhtusčilgehusa vuodul museasuorggis mii identifiseret vuos sámi museaid hástalusaid. Dasto mii váldit ovdan muhtun ulbmiliid ja strategijaid das mo mii galgat nannet sámi museaid.

Dát čielggadus ii giedahala olles sámi museasuorggi. Dat dušše čujuha muhtun surggiid mat Sámedikki mielas leat deataleamos ángiruššansuorggi boahhte jagiin.

Vuodđun čielggadussii leat vuosttažettiin guokte dokumeantta maid Sámediggi lea ožžon čállojuvvot; 2011 mannosáš ulbmil- ja dárboanalysa, muhto maiddái 2012 mannosáš raporta Bååstede – sámi kulturárbbi máhcaheapmi.

Sámedikki barggu stáhtusčilgehusa vuodul museasuorggis mii identifiseret vuos sámi museaid hástalusaid. Dasto mii váldit ovdan muhtun ulbmiliid ja strategiijaid das mo mii galgat nannet sámi museaid.

Dát čielggadus ii giedahala olles sámi museasuorggi. Dat dušše čujuha muhtun surggiid mat Sámedikki mielas leat deataleamos ángiruššansuorggi boahte jagiin.

Sámi museadoaimma stáhtus

Stáhta láidestusat

Sámediggi válddii badjelasas hálddašanovdasvástádusa sámi museain 2002:s, seammás go nationála museaodastus álggahuvvui. St.dieđ.nr. 22(1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* válddaha nationála museaodastusa, mii deattuhii uhcit ovttadagaid ja fokusa stuorát fágalašvuhtii. Deaddu sirdojuvvui fylkkain stáhtii (doarjagat) oažžun dihtii čielgaset nationála museapolitihka. 200 miljon ru. várrejuvvui lassí doaimmadoarjagiidda ja juogaduvvui nannejuvvon ovttadagaide riikkas. Seammás áсахuvvui nationála museafierpmádat, das maiddái Sámi museafierpmádat.

St.dieđ. nr. 49 (2008-2009) Framtidas museum, bidjá muhtun lágan stáhtusa maŋŋá museaodastusa čadaheami. Dat bidjá vel eanet fokusa fágalaš beallái dakko bokte ahte deattuha njeallje ángiruššansuorggi; hálddašeapmi, dutkan, gaskkusteapmi ja ođasmahttin:

- Hálddašeapmi: Museaid dávvirvuorkkát galget fuolahuvvot ja áimmahuššojuvvot buoremus lági mielde maŋit áigái ja lágiduvvot nu ahte dat leat olámuttus olbmuide ja dutkamii. Deatalaš oasseulbmilin leat buorit fuolahan- ja áimmahuššandilálašvuodát ja dávvirvuorkkáid vuoruheapmi ja oktiordnen.
- Dutkan: Dutkan ja máhttoovddideapmi museain lea dárbbalaš fágalaš vuodđu čohkemii, duodašteapmái ja gaskkusteapmái. Oasseulbmilin lea eanet dutkanovttasbargu, sihke museafierpmádagas ja gaskal museaid ja dutkanbirrasiid máhttosuorggis.
- Gaskkusteapmi: Museat galget fuolahit olbmuide máhtu ja muosáhusa ja leat olámuttus buohkaide. Dat mearkaša ulbmillaš láchčín iešguđet joavkkuid várás ja áigequovdilis gaskkusteapmi mii ovddida kritihkalaš smiehttama ja luovvá áddejumi.
- Ođasmahttin: Fágalaš ovddideami, ođđajurddašeami ja profesionaliserema bokte galget museat leat dahkkojuvvon áigequovdilín sin doaimma buot osiin, leat nana ásahusat ja dáin galgá leat árjjalaš servodatrolla. Oasseulbmilin lea ovddidit digitála hálddašeami ja gaskkusteamii.

Sámi museat

Dál leat 6 nannejuvvon sámi musea. Sámediggi nammada stivralahtuid buot museaide. Museat válddahuvvojit dárkileappot Ulmil- ja dárboanalysas ja Bååstede-raporttas. Dát leat:

- Saemien Sijte, Snoasas, lea vuodđudus man Davvi-Trøndelaga fylkkasuohkan, Sámediggi, Snoasa suohkan ja báikkálaš sámesearvi leat ásahan. Saemien Sijtes lea ovddasvástádus sámi museadoaimmas lullisámi guovllus.

- Árran julevsámi guovddáš, Divttasvuonas ja Báidáris, lea vuodđudus maid Sámediggi, Nordlándda fylkkasuohkan ja Divttasvuona suohkan leat ásahan Árranis lea ovddasvástádus sámi museadoaimmas julev- ja bihtánsámi guovllus.
- Várdobáikki sámi guovddáš, Evenásis, lea oasseaiggátsearvi. Museas lea ovddasvástádus sámi museadoaimmas Bálága rájes Nordlánddas, Romssa lulit guovlluid rádjai, lassin Ofuohtas ja Viestterállasis.
- Davvi álbmogiid guovddáš OS, Gáivuonas: lea ovddasvástádus museadoaimmas Romssa gaskkamuš osiid rájes Davvi-Romssa rádjai.
- RidduDuottarMuseat doaibmavuodđus man váldohálddahus lea Kárášjogas. Ovttagas lea ovddasvástádus Oarje-Finmárkku sámi museadoaimmas. Ovttaga eaiggáduššet Guovdageainnu suohkan, Sámiid Vuorkká-Dávvirat (sierra eaiggátvuodđudus), Porsáŋggu gielda ja Jáhkovuona mearrasámi musea. Ovttagahkii gullet čuovvovaš museat:
  - Guovdageainnu gilišillju, Guovdageainnus
  - Sámiid Vuorkká-Dávvirat, Kárášjogas
  - Porsáŋggu musea, Porsáŋggus
  - Jáhkovuona mearrasámi musea, Fálesnuoris
- Deanu ja Várjjaga museumssiida doaibmavuodđus man váldohálddahus lea Vuonnabađas (Unjárggas). Museas lea ovddasvástádus Nuorta-Finmárkku sámi museadoaimmas. Ovttaga eaiggáduššet Unjárgga gielda, Deanu gielda ja Máttá-Várjjaga gielda, ja dasa gullet čuovvovaš museat:
  - Deanu musea, Deanus
  - Várjjaga Sámi musea, Vuonnabađas (Unjárggas)
  - Nuortasámi musea, Njávdamis (Máttá-Várjjagis)
  - Saviomusea, Girkonjárggas (Máttá-Várjjagis)

Sámediggi lea bidjan vuodđun International Council of Museums (ICOM) definišuvnna das mii musea lea. Dat válddahuvvo Sámediggeráđi 2004 mannosas diedáhusas museaid birra:

- Museas galgá leat hálddašanoktavuohta Sámediggái, man oktavuođas Sámediggi bidjá fágalaš ja politihkalaš eavttuid.
- Museat mat doibmet sámi servodatoktavuođas
- Museat main lea sámi kultur- ja luonduhistorjá guovddáš doaibmasuorgin.

Go museat ohcet beassat mielde Sámedikki hálddašeapmái, de Sámediggi bidjá láidestusaid museaid fágalaš doibmii. Čuovvovaš gáibádusat fertejit leat ollašuttuovvon jus galgá beassat mielde Sámedikki hálddašeapmái:

- Museas galgá leat čielgasit definerejuvnon doaibma, sierra doaibmabušeahhta ja unnimusat okta jahkedoaibma museafágalaš barggu oktavuođas.
- Museas ferte leat duohta doaibma sámi dávviriid, oskku ja árbevieruid čohkkema, seailuheami ja gaskkusteamii oktavuođas, ja das galgá leat guhkesáigge plána.
- Musea ferte sáhttit čujuhit dohkkehuvvon doaibmadiedáhussii

Sámi museat hálddašit ja gaskkustit sámi kulturárbbi. Sii leat háhkan erenoamášgelbbolašvuoda sámi arkeologiijas, kulturhistoriijas, kulturmuittuin ja dáidagis. Museain lea stuorra mearkkašupmi daidda servodagaide main sii doibmet, sihke báikkálaččat ja regiounalaččat. Mánnga musea doibmet seamma robi vuolde go eará sámi doaimmat nu go giellaguovddášat, kulturviesut jna. Dát lea mielde gievrudeamen fágalaš beali mii lea hui mávssolaš, muhto mii maiddái boahtá sámi álbmogi buorin. Dál leat museat stáddáseamos sámi kulturásahusat. Mánnga dáfus dat leat árijalaččat mielde ovddideamen sámi kulturásahusaid.

Ulbmil- ja dárboanalyisa (2011)

Sámediggi oáččui 2011:s ráhkaduvvot ulbmil- ja dárboanalyisa sámi museaid várás. Analyisa čájeha ahte sámi museat leat viehka uhcit uhccán resurssaiguin. Daid dárbbasa nannet ekonomalaččat, bargiid dáfus ja fágalaččat. Erenoamážit ferte ánggiruššat eanet čohkkemiin, duodaštemiin ja eará máhttoovddidemiin. Museat berrešedje dasa lassín oktiordnejuvot buorebut sámi kulturárbbi politihkalaš agendas, ja danne vai sáhtášii buorebut ávkkástallat gáržžes resurssaiguin. Sámi museat leat viehka nuorat, ja daid huksen lea vuolggahuvvon báikkálaččat. Dain leat uhccán bargit, muhto vaikke vel lea ge nu, de sis lea alla fágalaš gelbbolašvuohta ja máhttu, mii dahká museaid gelbbolašvuođaásahussan ja ealli resursan sámi kultursuorggis.

Analyisa deattasta maiddái ahte bargit leat rámis sin barggu ektui, ja ahte museat nagodit bures ávkkástallat ekonomalaš resurssaiguin vaikke vel leat ge gáržžes rámmat. Musea doibmii lea sámegiela geavaheapmi ja gelbbolašvuođa lokte hástalus. Dán bargui gáibiduvvojit eanet ekonomalaš resurssaid go dan jus dušše dárogiella geavahuvvošii.

Báástedes¹ – sámi kulturárbbi máhcaheapmi

Norgga álbmotmusea mearridii 2007:s rahpat dan vejolašvuođa ahte máhcahit oasi sin sámi dávvirčoakkáldagas. Kulturhistorjjálaš musea (Oslo universitehta), mii eaiggáduššá eanaš dávviriid, čuovvolii dan. 2012:s mearridedje de Sámediggi, Norgga álbmotmusea ja Kulturhistorjjálaš musea ahte sullii 2100 dávvira berre máhcahit dan 6 sámi museii álgovuodu prinsihpa vuodul. Raporta deattasta ahte guovddáš eiseválddiid ovddasvástádus dat lea ahte ruhtadit máhcaheami, mii lea meroštallojuvvon máksit 17 milj. ru. Sámediggi lea várren 1 milj. ru. jagi 2013 bušeahtas dán barggu álggaheapmái, ja áigu várret 1 milj. ru. jahkásaččat áigodagas 2013-2016 mii lea meroštallojuvvon áigin dán prosessii. Kulturdepartemeanta lea dovddahan ahte sis ii leat vejolašvuohta ruhtadit máhcaheami. Ii adnojuvvo leat buorre čoavddusin ahte guovddáš eiseválddit čujuhit Sámedikki ohcanvuodot ortnegiidda. Sámediggi lea dattetge ohcan Norgga kulturrádis ruđaid 2013 várás, muhto dát ášši ii leat vel čielgan. Sámediggi háliida baicce ahte proseassa ii galgga bisánit, danne álggahuvvo bargu daid rámmaid siskabealde mat dál leat. Hástalus ovddasguvlui lea sihkkarastit olles ruhtadeami máhcaheapmái.

Magasiinnat ja čájáhusareálat

Sámi dávviriin lea hui alla kulturhistorjjálaš árvu sámi servodahkii. Ulbmil- ja dárboanalyisa (2011) ja Báástedes-raporta deattastit ahte sámi museaid magasiinnat ja čájáhuslanjat eai leat dohkálaš dilis dasa ahte sáhttit vuostáiváldit dávviriid Norgga álbmotmuseas, mii bidjá eavttuhis gáibádusaid dasa. Danne dárbbasuvvojit odasmahttojuvvon magasiinnat ja čájáhuslanjat. Seammás rievdet dárbbut museas museii. Muhtun sajiin dan sáhtta čoavdit dakko bokte ahte huksejuvvojit ođđa museavisttit dohkálaš magasiinnaiguin ja čájáhuslanjaiguin, nu mo plánejuvvon ođđa Saemien Sijte, Sáme dáiddamusea (Karášjogas) ja Várdobáiki. Dála buoremus magasiidna lea Árran julevsámi guovddázis; doppe sáhtta oážžut dohkálaš čovdosa dakko bokte ahte čáhcebohcci sirdojuvvo eret magasiinnas. Eará diliin ferte árvvoštallat galgá go hukset ođđa magasiinnaid juohke museii dahje nannejuvvon ovtadahkii, dahje sáhtášii go árvvoštallat oktasaščovdosiid. Eará molssaeaktu sáhtta leat láigohit magasiinnaid eará museain lahkosis.

Dasa lassín bohciida gažaldat gelbbolaš teknihkalaš seailudahttinbargiid birra. Dál ii leat ii ovttage sámi museabargis dát gelbbolašvuohta. Ferte árvvoštallat hástalusaid teknihkalaš seailudahttimis sihke oanehis áiggis ja guhkkit áiggi vuollái.

---

¹ Báástedes = *máhcaheapmi* lullisámegillii

Museaid rolla kulturmuutosuodjalusas

Museat leat deatalaččat sámi kulturmuutosuodjalusas. Ollu sámi museaide lea kulturmuotofágalaš gelbbolašvuotta leamaš okta geađejuolggiin sin doaimmas. Dan áidnalunddot gelbbolašvuotta maid sii leat háhkan, lea deatalaš áimmahuššat, muhto maidái viidáseappot ovddidit.

Sámedikkis lea ohcanvuotat doarjjaortnet kulturmuutosuodjalusas ja vistesuodjalusas. Ruđat vuoruhuvvojit go dievasčoahkkin mearrida Sámedikki bušeahta. Ruđat juolluduvvojit vuosttažettiin automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalanveara sámi vittiid ovdeštandoaimbajijuide ja prošavttaide registreret automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturmuittuid. 2013 várás lea 2,4 miljon ru. juogadeapmái ja dahká vejolažžan juolludit 300 000 ru. juohke ohcamii. Dávjá leat sámi museat mat ohcet dán doarjjaortnegis. Sávahttin livččii stuorát einnostanvejolašvuotta, áinnas mánga jagi badjel, dán doarjjaortnega ektui.

1979 mannosá kulturmuotoláhka dadjá ahte Sámediggi dat galgá hálldašit gitta sámi kulturmuittuid. Riikaoassemuseain dat lea ovddasvástádus luovos kulturmuittuin. Vuosttažettiin gusto dálá sámi guovlluide ahte NTNU-Dieđamusea, Romssa musea ja Kulturhistorjjálaš musea Oslos leat rivttes instánsa. Muhto sámi museat leat miehtá riikka, mii mielddisbukta ahte sámi luovos kulturmuittuid, lága vuotul, galget maidái eará riikaoassemuseat áimmahuššat. RiddoDuottarMuseat lea gulaskuddaninstánsa sámi kulturmuittuid olggos fievrredeami oktavuodas.

Sámi museafierpmádat

Oassin nátionála museaodastusas áshuvvojedje mánga fágalaš nátionála museafierpmádaga. Sámi museafierpmádat lea okta dain, ja das leat mielde sámi museat ja Norgga álbmotmusea ja earát. RiddoDuottarMuseat lea fierpmádatoktiordnejeaddji. Museafierpmádaga bajimus ulbmil lea fuolahit ahte sámi musealágádus nannejuvvo ja oktiordnejuvvo oktasašprošavttaid álggaheami bokte čohkkema, duodašteami, áimmahuššama, dutkama ja gaskkusteami oktavuodas. Fierpmádahkii gullet iešguđet fáttát sámi kulturhistorjjás ja árbedieđus, ja dat galgá gáhttet ja nannet sámegeala museabarggus. Sámi museafierpmádat bargá prošavttaid vuotul, ja dat lea earret eará čađahan prošavtta čoačkáldathálldašeamis.

Norgga kulturráđdi oáččui 2011:s bargun Kulturdepartemeanttas árvvoštallat nátionála fágalaš museafierpmádagaid, earret eará Sámi museafierpmádaga. Raporta čájeha ahte fierpmádatbargu árvvoštallojuvvo ulbmillažžan ja posiitiivan, muhto ahte fierpmádagaid berre nannet ja ovddidit. Norgga kulturráđis lea deatalaš oktiordnenrolla fierpmádagaid ovddideamis, ja áigu vuoruhit fierpmádatbarggu veaháš. Fierpmádagaid ovddidanbarggus deattuhuvvo earret eará dat ahte sii berrejit bargat prošavttaid bokte, ja ahte barggu berre movttiidahttit ja kvalitehtasihkarastit buorebut dakko bokte ahte oktiordnet ja láchit resurssaid buorebut.

Sámi museasearvi

Sámi museasearvi lea 2007 rájes leamaš Norgga musealihtu² vuollásaš fágajuogus, masa gullet museat Norggas mat barget sámi kulturhistorjjáin. Sámi museat, Norgga álbmotmusea, Romssa musea ja earát leat lahttun. Searvi lea ángiruššan garrasit sámi museadoaimmain ja bargá fágapolitihkalaččat earret eará Sámedikki ja guovddáš eiseválddiid ektui. Sii leat garrasit ángiruššan dainna ahte oážžut Ulbmil- ja dárboanalysa ja Bååstede čađahuvvot. Sámediggi sávvá ahte sii ain sáhttet leat láidesteaddjin fágapolitihkalaččat vai sámi kulturhistorjá guhkkit áiggi vuollái oážžu guovddáš saji maidái nu gohčoduvvon dáža museain.

---

² Norgga musealihttu lea beroštusorganisašuvdna museapolitihkalaš barggu ja fágalaš ovddideami várás, 152 lahttoášahusain

Sámedikki ja eará eiseválddiid rolla ja ovddasvástádus

Sámediggi lea váldeorgána, ja dat hálddaša sámi museaid. Okta dan bargamušain lea sihkkarastit sámi museaid rámmaeavttuid. Dasa lassin galgá Sámediggi hábmet sámi museapolitiikka mii galgá ollašuttit ja dávistit museafágalaš ulbmiliid ja nátionála ja riikkaidgaskasaš museastrategiijaid. Dasa lassin juohká Sámediggi stáhta doaibmadoarjagiid, ja nammada stivralahtuid.

Norgga kulturráđđi

Sámedikkis lea ovddasvástádus láhčit dilálašvuodaid dasa ahte sámi museat ožžon dárbašlaš fágalaš veahki. Norgga kulturráđđi lea Kulturdepartemeantta ráđdeaddi orgána museaáššiin. Kulturráđđi bargamuššan lea earret eará joatkit dan barggu ahte áimmahuššat sámi kultuvrra ja sámi kultuvrralaš mánggabealatvuoda³. Dát ovddasvástádus jotkojuvvui 2012:s go ABM-ovddideapmi biddjojuvvui Norgga kulturráđđi vuollásažžan. Kulturráđđi lágida ollu semináraid, kurssaid ja eará, ja juohká doarjaga iešguđet proševttaide museasuorggis.

Ekonomalaš rámmat

Nátionála museaodastus dáhpáhuvai muhtumassii oktanaga Kulturloktemiin. Musea- ja kultursuodjalussuorggis lei oktiibuot 277,5 miljon ruvdnosaš reálalassáneapmi⁴. Vaikke vel ráđdehus lei ge lohpidan lassi doaibmadoarjagiid, de ii leat Sámediggi vásihan ahte sámi museat leat ožžon dakkár lassáneami go eará museat mat gullet nátionála museafierpmádahkii.

Sámediggi lea dan rájes go dat válddi badjelasas hálddašanovddasvástádusa, máksán eanašoasi sámi museaid doaibmagoluin. 2002:s juogadii Sámediggi 8 850 miljon ru., dan ektui go 2013:s lea juolludeapmi nu stuoris go 26 234 miljon ru. Sámi museaid bušehtat leat ekonomalaččat smávvat eará museaid ektui maiguin lea lunddolaš buohtastahttit. Dasa lassin leat doaibmadoarjagat gielddain ja fylkkagielddain vuoliduvvon ja sihkastuvvon maŋŋágo Sámediggi válddi badjelasas hálddašemi⁵. Ovdamearkan lea doaibmadoarjjajuolludeapmi Finnmárkkku fylkkagielddas; RiddoDuottarMuseat ožžot 280 000 ru., dan sadii go dat 3 Finnmárkkku musea maid GOD hálddaša, ožžot sullii 1 miljon ru. gii ge doaibmadoarjjan. Nordlándda fylkkasuohkan juogada dušše prošektadoarjagiid ohcama vuodul Árran julevsámi guovddáži ja Várdobáikki sámi guovddáži. Guovddášeiseválddit bidjet láidestusaid doaibmadoarjaga juogadeapmái, mas stáhta ruđaid oassi dahká 60 % ja regionála doaibmaruđat dahket 40 %.

Norgga kulturindeaksa 2012⁶ čájeha ahte gieldda doaibmadoarjagat Romssas ja Finnmárkkus orrot lassáneamen. Dát ii guoskka dattetge doarjagiidda sámi guovlluid museaide. Sámediggi oáčui 2012:s ráhkaduvvot raportta sámi guovlluid kulturealáhusaid birra⁷. Raporta čájeha ahte museat leat deatalaš oassi sámi guovlluid kulturbarggolašvuodas. Logi jagi áigodagas lea museasuorggi bargiid lohku lassánan 33 proseanttain. Dát lea stuorát oassi barggolašvuodas go riikkaoasis ja riikkas muđui. Nappo orru ge nu ahte šaddet eanet bargit sámi museain, mii fas lasiha doaimma. Seammás eai čuovvol gieldda ja fylkkagieldda doaibmadoarjagat dán lassáneami..

³ Kulturdepartemeantta juolludusreivves Norgga kulturráđđái

⁴ NOU 2013:4, Kulturčielggadus 2014

⁵ Dárkilet dieđuid, geahča Sámedikki 2011 mannosáš Ulbmil- ja dárboanalysa

⁶ Norsk kulturindeks 2012. Resultater fra samisk område, Telemarksforsking (2012)

⁷ Kulturnæringer i samiske områder. Sysselsetting og bedriftsstruktur (2012).

Boahtteáiggi hástalusat

Stáhtusa guorahallan čájeha ahte sámi museasuorggis leat moanat hástalusat. Sámi museat leat oaččuhan nannejumi, mii Sámedikki árvoštallama mielde lea buktán fágalaš ovdamuniid. Dette leat ain báhcán guovddáš hástalusat, eanemusat fágalaš dásis, maid dás geahččalit govvidit:

- Nannejumi čuovvoleapmi
- Máhcahanášši Bååstede ruhtadeapmi
- Sámi museaid investerendárbu
- Fágalaš ovdáneapmi museaid nanosmahttima várás: Hálddašeapmi, Dutkan, Gaskkusteapmi, Ođasmahttin

Nannejumi čuovvoleapmi

Museaid ođastusa čuovvoleapmi

Nannejumi prinsihpat bisuhuvvojit nu go ledje hábmejuvvon St.died. nr. 22 (1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* ja Sámedikki mearrádusas. Sámediggeráđđi áigu deattuhit ahte dát prinsihpat gustojit buot sámi museaide ja ahte sámi museaid organiseren ja jođiheapmi galgá dahkkot nannejuvvon ásahasaid rámmaid siskkobealde. Museaođastusas lei dárkilis fuomášupmi museasuorggi struktuvrralaš dilálašvuodaide. Dát ođastus ii leat árvoštallon ollislaččat, muhto guovddáš eiseválddit leat álggahan ođastusa árvoštallamiin muhtin museain. Sámedikkii oaivila mielde sáhtta vuohttit ahte ođastus lea nannen fágalaš barggu sámi museasuorggis. Muhto dál juo sáhttit oaidnit ahte dát nannejupmi sáhtta buktit muhtin hástalusaid, earenoamážit eaiggátstruktuvrra hárrái ja mearridanválddi dávvirvuorkká bargu hárrái. Dát hástalus lea earenoamáš čielggas RiddoDuottarMuseain.

Okta RiddoDuottarMuseaid⁸ vuodđudeddjiin lea Sámiid Vuorká-Dávvirat/Sámi dávvirvuorkkáid eaiggátvuodđudus, maid Sámiid Vuorká-Dávvirat leat nammadan / Sámi dávvirvuorkká museasearvi Kárášjogas (dán rájes gohčoduvvo eaiggátvuodđudus SVD). Eaiggátvuodđudus SVD lea mearridan loahpahit doaibmašiehtadusa doaibmavuodđudusain RiddoDuottarMuseat. Dat boahtá fápmui ođđajagemánu 1. beaivvi 2014. Ággan dasa lea ahte eaiggátvuodđudus SVD ii leat duhtavaš doaibmavuodđudusa RiddoDuottarMuseaid bargguin.

Porsáŋggu gielddas⁹ lea mearridan loahpahit doarjjašiehtadusa, mii lea 185 000 kr RiddoDuottarMuseai, ođđajagemánu 1. beaivvi 2014 rájes.

Dát guokte dáhpáhusa buktet hástalusaid RiddoDuottarMuseaid museadoibmii. Sámediggi lea ásahan bargojoavkku, man áirasat bohtet Sámedikkis, Porsáŋggu gielddas, Guovdageainnu suohkanis, Jáhkovuona mearrasámi museas ja eaiggátvuodđudusas SVD. Bargojoavku galgá guorahallat daid museaid boahtteáiggi doaimma, mat gullet vuodđudussii RiddoDuottarMuseat. Dán barggu vuodul galgá čállot raporta, mas evttohuvvo mo museat galget doaibmat ovddasguvlui. Sámediggi lea dette čielggadan juo ahte doaibmadoarjja Sámedikki bušeahtas galgá mannat vuodđudussii RiddoDuottarMuseat, iige museaid eaiggádiidda.

Museaid servodatrolla

Sámi kultuvrra ja historijá birra lea máŋgga sajes unnán ságastallon, ja ii dáidde ge doarvái leamaš sáhka das galget go dat nu gohčoduvvon “dáčča” museat gaskkustit sámi kulturhistorijá.

⁸ Geahča Mihttomearre- ja dárboanalysa (2011) mii čilge lagabui RiddoDuottarMuseaid organiserema.

⁹ Porsáŋggu gielddas eaiggáduššá Porsáŋggu Musea, maid ovttastus RiddoDuottarMuseat jođiha.

Gaskariikkalaš museasearvi ICOM lea meroštallan museaid kulturárbeásahussan. Dáin ášahusain lea servodatdoaimma, man fokusis lea “servodatmuitu”. Sámi museaid servodatdoaimma lea gaskkustit dan materiálalaš ja immateriálalaš kulturárbbi, mii gullá sin doibmii. Maŋŋel go museat leat laskan ja stuorron, de lea dehálaš čielggadit ahte eai leat dušše dat mat galget doaimmahit sámi kulturhistorjjá gaskkusteami, muhto maiddá dat nu gohčoduvvon “dáčča” museat. Dát lea ge okta dain deháleamos prinsihpain Bååstede-ášsis: ahte maiddá našuvnnalaš ášahusas nu go Norgga álbmotmuseas, lea ovddasvástádus gaskkustit sámi kulturhistorjjá laski sámi álbmogii oaivegávpotguovllus, muhto maiddá muđui dan álbmogii, geat eai leat sámít.

Go geahččá servodatrolla vuodul, de gáibiduvvo diđolašvuohta dan hárrái mii čájehuvvo. Galget go museat čájehit “goargatvuodagovaid” sámi kultuvrras, vai galget go baicca čájehit mánggabealatvuoda ja iešguđetlágán historjjáid sámi fáddáviidodagas. Dát lea jurdda mii ii leat beare viidát guorahallon našuvnnalaš museasuorggis.

Sámi museafierpmádat ja Sámi museasearvi hástalusat ja dárbbut

Dat bargu maid Sámi museafierpmádat ja Sámi museasearvi doaimmahit, lea earenoamáš dehálaš árvvoštallon museaid servodatrolla vuodul. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu sámi museafierpmádahkii, mii bargá musea fágalaš dásis. Seammás galggašii oaččuhit fierpmádaga ovddideami. Sáhtá leat maid dárbu nannet dán barggu resurssaid dáfus. Dál lea nu ahte bargit fáallet dán bálvalusa dábálaš doaimmagoluid olis, ja vuhtto ge čielgasit ahte ollu áigi manná dasa, mii baicca livččii galgan adnot fágalaš bargui.

Sámi museasearvi mii bargá fágapolitihkalaččat ja iešheanaláččat Sámedikki ektui, bargá maiddá eaktodáhtolaš dásis earret museaid dábálaš bušehta olis. Sámi museasearvi jahkesemináras 2012 daddjui ahte veajášii galgat mihttomearrin ahte Norgga musealihttu (Norges Museumsforbund) nammadivččii ovttá sámi musea “Jagi musean” muhtin jagiid geahčen. Dát lea buorre jurdda, muhto de gáibiduvvo maiddá ahte museain lea alla fágalaš dássi, ahte lea buorre bargodilli ja ahte leat buorit gaskkustanprošeavttat dahje čájáhusat.

Bargu maid fierpmádat ja museasearvi dahket, lea dehálaš vai sámi museat galget oažžut vejolašvuoda oaččuhit buriid prošeavttaid, mat nannejit sin identitehta sámi musean. Hástalusat lea nannet goappašiid ášahusaid. Goappašagain lea dárbu oažžut ekonomalaš nannejumi. Dás sáhtá árvvoštallat muhtun lágán oktasaščovdosa, mas dahkko sihke musea fágalaš ja politihkalaš bargu. Dakkár doaimma sáhtá johtit sámi museaid gaskka.

Máhcahanášši Bååstede¹⁰ ruhtadeapmi

Sámi dávviriid máhcaheapmi Norgga álbmotmuseas/Kulturhistorjjálaš museas, šaddá leat stuora ovddádussan sámi museaide ja buktá maid hástalusat Sámediggái. Eahpečielggaduvvon ruhtadanmodealla lea oassi dán hástalusat, sihke ollislaččat prošeavtta dáfus, muhto maiddá dan ruhtadeami dáfus maid dákkár máhcaheapmi gáibida. Raporttas Bååstede oaivvilduvvo ahte lea stáhtalaš ovddasvástádus ruhtadit sámi dávviriid máhcaheami. Dasto šaddá leat dárbbalaš sihkkarastit sámi museaide doarvái jođihanruđaid, sivas go doaimma lassána, maid dakkár máhcaheapmi buktá mielddis.

Sámediggi lea várren 1 miljon ru. 2013 bušehtii dán barggu álggaheami várás, ja lea áigumuš várret 1 milj. ru. jahkásaččat gitta 2016 rádjái, go de galggašii proseassa loahpahuovot. Kulturdepartemeanta lea cealkán ahte sis ii leat vejolašvuohta ruhtadit máhcahanproseassa, ja leat danne ávžžuhan Sámedikki ohcat Norgga kulturrádis doarjaga dása. Adnojuvvo heitot čoavddusin go guovddáš eiseválddit čujuhit Sámedikki ohcanvuodot ortnegiidda. Sámediggi lea goitge ohcan Norgga kulturrádis

---

¹⁰ Bååstede = Máhcaheapmi lullisámegillii

doarjaga 2013 várás, muhto dasa ii leat vel boahtán čielggadus. Sámediggi ii hálit ahte dát proseassa galgá bisschuvvot, ja danne álggahuvvo dát bargu dálá rámmaid siskkobealde.

Sámi museaid investerendárbbut

Saemien Sijte

Saemien Sijte dárbbasa odđa vistti jođánit. Doppe leat beare unna lanjažat ahte sáhttit doaimmahit dohkálaš museadoaimmaid, ja maidái ahte sáhttit doaimmahit kulturdoaimmaid. Dasa lassin lea doppe fuomášuvvon guohpa mii lea várálaš olbmuide. Statsbygg lea geigen ovdaproševtta dohkkeheapmái láigoheddjiide. Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta galgá láigohit lanjaid guovddázis. Sámediggi lea dáhkidan láiggu lanjaide mat leat oaivvilduvvon Boazodoallohálddahussii. Lea dárbu oázžut jođanis čielggadeami odđa visttis Saemien Sijte:i.

Sámi dáiddamusea

Dáiddačoačkáldagaid lohku RiddoDuottarMuseas lea badjel 1000 dáidaga. Eanaš dáidagiin leat oston dáiddaoastinortnega bokte maid Norgga kulturráđđi álggahii 1974, ja maid sii hálddašedje gitta 1993 rádjái. Dán ortnega jotkkii Sámi kulturráđđi/Sámediggi dássáži, ja 300 000 ru. várrejuvvo dasa juohke jagi. Eará álgoálbmotdáiddáriid bargguid lassin gávdnojit govvdáidagat dáiddáriin miehtá Sámi, earret eará Iver Jåks, Synnøve Persen, John Savio, Britta Marakatt Labba, Maj Doris Rimpi ja Petteri Laiti dáidagat.

Dáiddačoačkáldaga árvu lea hui stuoris, ja lea stuora ovddasvástáduš hálddašit dán kulturárbbi. Vurken-, seailluhan- ja gaskkustandilit dáidagiin leat hui heittohat. Lea mearriduvvon ahte odđa sámi dáiddamusea galgá leat lahka Sámiid Vuorká-Dávviriid Kárášjogas. Sámediggi áigu dán čadahit stáhtalaš viessoláigoortnega bokte. Statsbygg áigu váldit badjelas boares visttii, mas dárbbasuvvon ollu divoduvvot, vai sáhtta álgit divodit dan. Latnja- ja doaibmaprogramma lea hábmejuvvon. Ii leat vel čielggas áigu go viessoeaiggát Sámiid Vuorká-Dávvirat addit visttii eret, ja danin ii leat odđa dáiddamusea huksema stáhtus čielggas. Go ožžot eanet magasiinnaid dáiddačoačkáldagaide, ja go dálá visti ođasmahttojuvvo, de luvve dát veahá sajidárbbu earret eará magasineremii Sámiid Vuorká-Dávvara kulturhistorjjálaš čoačkáldahkii.

Várdobáiki sámi guovddáš

Várdobáiki sámi guovddáš lea nubbi vuoruheapmi sámi kulturvisttiin áigodagas 2009- 2014, geahča Sámedikki ášahusdieđáhusa, mas lea hábmejuvvon vuoruhannistu odđa sámi kulturvisttiide viessoláigoortnega siste. Sámediggi lea ožžon geigejuvvoht latnja- ja doaibmaprogramma mas čilgejuvvojit doaimmat dál ja boahteáiggis. Guovddázis latnja- ja doaibmaprogrammas lea museaoassi mas lea museadoaimmaheapmi, kulturmuutosuodjalus ja vistesuodjalus. Várdobáiki sámi guovddáži galget dasa lassin leat sámi giella-, dáidda- ja kulturgaskkustandoaimmat.

Eará museaid investerendárbbut

Eai ovttaga museas leat dál dohkálaš magasiinnat nu ahte sáhttet váldit vuostá dávviriid Norgga álbmotmuseas/Kulturhistorjjálaš museas. Bååstede-raporta lea meroštallan ahte lea dárbu odđa 583 m² magasiinnaide, mat mákset oktiibuot sullii 20 miljovvna ruvvnno. Go Saemien Sijte, Sámi dáiddamusea ja Várdobáiki ožžot odđa museavisttiid viessoláigoruhtadeami bokte, de unnot m² dárbbut, ja golut. Danin lea vealtameahtun ahte dohkálaš magasiinnat váldojit mielde proševttaid hábmemis go lea sáhka hukset odđa museaid, ja ahte dat eai unniduvvo ruđa seastima dihte.

Fágalaš ovdáneapmi museaid nanosmahttima várás: Hálddašeapmi, Dutkan, Gaskkusteapmi, Ođasmahttin

Mihttomearri ja áŋgiruššan hukset nana museaid lea viiddis. Sámediggi áigu dan sivas ovdanbuktit muhtin erenoamáš áŋgiruššansurggiid fokussurggiin hálddašeapmi, dutkan, gaskkusteapmi ja ođasmahttin:

Hálddašeapmi

Muhtin sámi museain lea erenoamáš gelbbolašvuohta sámi kulturमितосуodjalusas ja vistesuodjalusas, ja sis leat dávjá iešguđet lágan prošavttat. Vai sidjiide šaddá eanet einnostahttin Sámedikki jahkášaš juolludemiin, de sáhtá jurddašit hábmet mángga jagáš prográmmaid vistesuodjalusaid ja kulturमितосуodjalusaid várás. Mángga jagáš prográmma sáhtá hilgut muhtin unna ohcamušaid, ja boahá sikkarit mielddisbuktit ahte šaddet hárvvet, muhto stuorát ohcamat. Sáhtá maid árvvoštallat sirdit muhtin oasi ruđain ohcanvuđot doarjjaortnegiin, ja bidjat daid fásta doaimmadoarjjan, muhto de ferte várret daid ruđaid vistesuodjaleapmái ja kulturमितосуodjaleapmái.

Goappašat mállat eaktudeaba kulturमितofágalaš gelbbolašvuođa. Eanet einnostahttin vejolašvuođa prošektaruđain buktá museaide vejolašvuođa jurddašit guhkit áigái ja de sáhttet sii hukset gelbbolašvuođa kulturमितofágas. Dál lea riikkaassemuseain luovos kulturमितuidd hálddašeapmi. Livččii lunddolaš ahte ovttá dahje eanet sámi museain, main lea kulturमितofágalaš gelbbolašvuohta, lea ovddasvástáduš luovos sámi kulturमितuidd. Áigumušjurdda ferte leat ahte sámi museain lea buoremus dábálaš ja báikkálaš gelbbolašvuohta sámi vistesuodjalusa ja kulturमितосуodjalusa birra, ja ahte sii leat fágalaččat dássálgá universitehtamuseaiguin ja nátionála museaiguin dáin surggiin.

Dutkan

Sámediggi galgá láchit dili nu ahte sámi museat sáhttet doaimmahit dutkama. Dutkan galgá dáhpáhuvvat ovttasbargguin eará museaiguin ja allaskuvllaid/universitehtaid birraiguin sihke Norggas ja Sámis. Dát eaktuda ahte Sámedikkis lea vejolašvuohta bidjat rámmaeavttuid.

Gaskkusteapmi

Lea dárbbalaš ahte sámi museain leat resurssat ja vuoddostruktuorra doaimmahit gaskkusteami. Okta hástalusain lea lasihit guosselogu, ja maidái addit dieđuid neahta bokte. Vai olahit iešguđet lágan olmmošjoavkkuid, de lea dehálaš ahte museat áŋgiruššet gaskkusteami čadahit ođđa digítála teknologija bokte.

Ođasmahttin

Lea leamaš guhkit áigge proseassa oazžut vejolašvuođa geavahit sámegeiel bustávaid Primusis, mii lea dávvirdiehtovuoddu mii geavahuvvo Norgga museain. Muhtin sámi museat leat dál almmuhan dávviriid neahttabáikkis www.digitaltmuseum.no, gosa museaid vuorkkát gaskkustuvvojit viidát olbmuide. Lea vel ollu bargu ovdal dát doaimma lea ollašuvvon oalát.

Go sámi dávvirat máhcahuvvojit, de lassána sámi museaid dávvirhivvodat, mii gáibida buoriduvvon magariinnaid ja čájáhuslanjaid. Dávvirhivvodaga lassáneapmi gáibida eanet bargiid ja rievttis gelbbolašvuođa vai sáhtá áimmahuššat ja gaskkustit dán kulturárbbi. Dárbu gelbbolašvuhtii teknihkalaš seailuheamis boahá dasto duodas áigái. Gáibiduvvo ođđajurddašeapmi ja dáhttu gávdnat čovdosiid ovttasbargui ja profesjonaliseremii. Jus šaddá lassi profesjonaliseren, de sáhtá dat mielddisbuktit eanet ovttasbargoprošavttaid sámi museaid gaskka. Dát sáhtá addit buriid gaskkustanprošavttaid ja ođđa mállat prošavttaid. Dát lea ge okta oasseulbmilin mii boahá ovdan Sámedikki dieđáhusas sámi dáidaga ja kultuvrra birra, ahte kulturásahusat šaddet fágalaččat nannosat.

Čoahkkáigeasus oaidnit mii ahte lea dárbu fágalaš ovdánahttimii buot surggiin lokten dihtii sámi museaid alit fágalaš dássái. Lea dárbu ollu loktet gelbbolašvuoda mat vuolggahit dutkanprošeavttaid, digítála čovdosiid ángiruššat, ja eanet einnostanvejolašvuoda mii sáhtta addit museaide eanet vejolašvuoda váldit ovddasvástádusa eanet hálddašandoaimmain.

Ulbmil

Dat hástalusat mat leat válddahuvvon bajábealde kapihttalis, čájehit ahte sámi museat leat dakkár ásahusat maid gudneággirvuolta lea stuorrut, muhto ahte dain leat muhtun hástalusat. Dat adnojuvvojit leat nannosat ja stáddásat ásahussan ja dain lea čielga servodatdoaimma. Sámediggi háliida ahte dat galget šaddat ain nannoset boahhteáiggis. Daid sámi museasuorggi hástalusaid vuodul, maid mii leat dás guorahallan, mii sáhttit bidjat čuovvovaš ulbmiliid ja strategiijaid:

Ulbmilat

Sámediggerádis leat čuovvovaš ulbmilat boahhteáiggi museapolitihkalaš bargui:

- Sámi museat doibmet fágalaččat nana ásahussan
- Sámi museain lea oktasaš identitehta sámi musean
- Sámi museat oččot buoret ekonomalaš rámmaid
- Sámi museat barget dáid fáttáiguin; Hálddašeapmi, Dutkan, Gaskkusteapmi ja Ođasmahttin

Strategiijat

Dát museapolitihkalaš čielggadus čuovvovuvvo gulahaladettiin ja ovttasbarggus sámi museaiguin, Sáme museafierpmádagain ja Sámi museaservviin. Dán barggus leat čuovvovaš strategiijat guovddázis barggus ovddaguvlui:

- Bušeahttašiehtadallamiid bokte áigu Sámediggi bargat dainna ulbmiliin ahte sámi museaid bušeahat nannejuvvojit. Lea hui deahtalaš ahte sámi museat váldojuvvojit mielde dan bargui ahte nannet sámi museaid bušeahat.
- Sámediggi áigu leat čielggas das ahte sámi museat maiddái boahhteáiggis galget jodihuvvot ja hálddašuvvot nannejuvvon ovttagaid rámmaid siskkobealde.
- Sámi museat ožžot stuorát ovddasvástádusa ja bargamušain kulturmitosuođjalusas. Dás maiddái dat ahte muhtun sámi museat ožžot seamma rolla go regiovdnamuseat luovos kulturmuittuid hálddašemi ektui. Eaktuduvvo ahte museat háhket kulturmitofágalaš gelbbolašvuoda dahje ahte dain lea dakkár gelbbolašvuolta.
- Sámediggi áigu váldit badjelasas oktiordnenovddasvástádusa das ahte dávvirat máhcahuvvojit Norgga álbmotmuseas/Kulturhistorjjálaš museas sámi museaide. Sámediggi ii sáhte okto ruhtadit dán prošeavtta ja vurdojuvvo ahte guovddáševálddit maid veahkehit ollu.
- Sámediggi áigu joatkit sihkkarastimiin ahte sámi museain leat dohkálaš magasiinnat ja čájáhuslanjat. Erenoamážit danne vai máhcahanprošeakta Bååstede sáhtta čadahuvvot.
- Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte Sámi museafierpmádat ja Sámi museasearvi nannejuvvojit. Vurdojuvvo seammás ahte fágalaš ovddideapmi ja nannen oktiordnejuvvo gaskal dan guovtti fierpmádaga/searvvi ja Norgga Kulturrádi ektui.

Gáldut:

- Sámediggeráđi dieđáhus sámi museaid birra (2004)
- Sámediggeráđi dieđáhus sámi ásaovddideami birra; Sámi ásaovddideami ja siviila sámi servodat (2006)
- Fágalaš museafierpmádagaid árvvoštallan (Norgga kulturráđi 2011)
- Sámi museaid Ulbmil- ja dárboanalysa (Sámediggi 2011)
- Båástedde – sámi kulturárbbi máhcaheapmi (Sámediggi 2012)
- Sámedikki dieđáhus sámi dáidaga ja kultuvrra birra (2013)
- St. dieđ. nr 22(1999-2000) Kjelder til kunnskap og oppleving
- St.dieđ. nr 49 (2008-2009) Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying
- Kulturमितoláhka oktan láhkaásahusaiguin
- NOU 2013:4, Kulturutredningen 2014
- NOU 1996:7. Museum. Mangfald, minne, møtestad
- Kulturealáhusat sámi guovlluin. Barggolašvuotta ja fitnodatstruktuvra, Norut (2012)
- Norgga kulturindeaksa 2012. Bohtosat sámi guovlluin, Telemarksforsking (2012)

III Jienasteapmi

Dán áššis ii jienastuvvon.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.